

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Caput quartum. Quo ordine, quibus temporibus Origenis libri lucubrat
sint, exploratur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

CAPUT QUARTUM.

QUO ORDINE, QUIBUS TEMPORIBUS ORIGENIS LIBRI
LUCUBRATI SINT, EXPLORATUR.

I. Variis Origenis scriptionibus suus ordo, sua tempora ex Eusebio assignantur. II. Quo tempore Tetrapla, Hexapla, & Octapla concinna-verit, investigatur. III. Notantur nonnulla circa ordinem ac tempus Exegeticum, ac Syntagmatum ipsius quorundam. IV. Distinguuntur ejusdem Homiliae extemporales, & in otio elaboratae.

I. Si temporum effugisset injuriam liber ille Eusebii de vita Pamphili, in quem librum Origenis indicem infererat, argumento huic quod persequimur magna lux accederet: quo quoniam caremus subsidio, quid in ipsius Historia nobis opis situm sit, videamus. Hunc enim, ut in reliquis quae ad Origenem pertinent, ita hac etiam in parte duces praecipue spectabimus, in qua nobis proposuimus investigandum, quo ordine singuli Adamantii libri, quorum memoria superest, quibus temporibus fuerint lucubrat. Quae prior ergo ab eo celebratur Adamantii scriptio, ii sunt Commentarii in veteres Philosophos, qui diuturnitate temporis omnes interciderunt. Proximae commemorantur Scripturae sanctae interpretationes, quarum non contemnenda pars ad hanc diem servata est. Sacra volumina non longe post initia Alexandri commentariis explicare eum cepisse repetio. Ac primum à Johannis Evangelio auspicatus est, in eumque priores quinque Tomos Alexandria composuit; nec non in Genesin priores octo è Duodecim. Quin etiam viginti quinque priores Psalmos, & Jeremiae Threnos ibidem expositionibus illustravit; in hisque sese libros de resurrectione jam ante elaborasse significavit. Libros quoque *αὐτὸν ἀρχόν, & ἐπιστολὰς*, antequam Alexandria excederet, composuit. Adepto Imperium Maximino, librum edidit de martyrio. Eo vero sublato, cum rerum potiretur Gordianus, in Isaiam & Ezechielem commentatus est in Caesariensi secessu. Meminit praeterea Eusebius Epistolae ad Africanum, qua historiae Susannae fides & auctoritas propugnatur: tempus vero quo data ipsa est, non assignat. Refert illud Petavius ad annum Christi 222. quo anno Imperium cepit Alexander; cur ita sentiret, neutiquam adscripsit. At cum Nicomediae scripta sit praesente Ambrosio, datam illam conjicio Imperium tenente Gordiano, annum ætatis agente Origene circiter quinquagesimum secundum, cum Caesarea Athenas profectus, Nicomediae Ambrosium obiter adiit. Postquam migravit Athenas, inchoatos in Ezechielem Commentarios ad umbilicum perduxit: Cantici vero Canticum expositionem aggregavit, lucubrat prioribus quinque libris, reliquos quinque Caesaream redux absolvit. Anno Philippi tertio sexagenarium annum praetergressus Homilias ex ore suo, dum concionaretur, à notariis excipi tum primum passus est. Unde constat bonam earum partem, quae ad nostram ætatem transmissae sunt, non ab alio esse tempore repetendas. Homilia puta in Psalmum 82. cujus fragmentum ex Eusebio depromimus, adversus errorem Helcesaitarum hac ætate exortum habita est. Hac ipsa tempestate Celsum libris octo confutavit; in Matthaei Evangelium, & Prophetas duodecim commentarios concinnavit, plurimas etiam Epistolas ad Philippum Imperatorem, & ad conjugem ipsius Severam, aliosque complures dedit, quae sparsim in eo libro Eusebii suis temporibus assignantur.

II. Tetraplorum & Hexaplorum, quorum mentionem fecit Eusebius libr. 6. Histor. cap. 16. cui temporibus adjungenda sit descriptio, statuere promptum non est. Factum id significare videtur Eusebius multo antequam Alexandria Origenes excessisset, tunc nimirum cum Ambrosium ad Christi fidem converterebat. Epiphanius autem Tyri lucubrata ea non semel asseveravit. Ego vero aliud rei huic tempus deputo, quando scilicet Christianos vexante Maximino Caesaream Cappadociae ad Firmilianum confugit Origenes. A Juliana enim liberaliter exceptus & domo & Bibliotheca à Symmacho olim instructa, ad eam deinde hereditatis jure transmissa, nactus illic est Scripturae sacrae exemplaria, quibus usus fuerat Symmachus. Tum vero Codices ipsum conflixisse inter se & conjunxisse probabile est: sed cum institutum opus per angustias temporis ibi absolvere non posset, supremam ipsi manum in otio Tyrio imposuisse. Non quod de iis cogitasse Origenem tum primum putem; sed Alexandriae fortasse prius animo informata, Caesarea Cappadociae inchoata,

Euseb. Hi-
stor. lib. 6.
c. 6.

III. Has Origenis scriptiones recentet, luisque adiungit temporibus Eusebius. Nos præterea ex ipso Adamantio nonnulla collegimus, unde aliarum quarundam lucubrationum ordo ac tempus æstimari possint. Scripsit Origenem Commentarios in Genesin, antequam libros *ἑξ ἀρχῶν* componeret, & ex Eusebio intelligitur, & multo magis ex Origene ipso, qui libro 1. *ἑξ ἀρχῶν*, cap. 3. & libr. 2. cap. 3. istos citat Commentarios. Idem tamen libro 1. cap. 2. hæc habet: *Πῦτο ergo posse priori quidem exemplo aptari cum quis ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo, de quo diligenter, favente Deo, cum locum ipsum in Genesi exponere capimus, videbimus.* Quid ergo? an hæc à librariis, an ab Interprete vitiatà dicemus? an alia quædam in Genesin meditatum fuisse fingemus Origenem, cum hæc scriberet? Equidem hæreo. Ex libro quoque de oratione cognoscimus scriptum hunc esse editis jam Commentariis in Genesin. Expositionum in Exodum, in Leviticum, & in Numeros nulla in textu Eusebiana Historiæ memoria: eas esse vetustiores decem Voluminibus Commentariorum in Canticum Canticorum hæc Origenis patefaciunt verba ex Homil. 1. in Cantic. *De quo plenius in libro Levitico, prout Dominus dare dignatus est, exposuimus:* & illa est Prologo: *Sed quomodo differant à sanctis Sancta sanctorum in Exodo, & quomodo differant opera ab operibus operum in Numerorum libro, tractantibus, prout potuimus, dictum est à nobis.* Quo tempore autem Canticum explanaverit, mox videbimus. Expositiones in Leviticum laudat iterum Origenes libr. 9. in Epist. ad Rom. cum ait: *De quibus singulis cum in librum Leviticum aliqua diceremus, pro viribus explanare tentavimus.* An vero Commentarii in Exodum, in Leviticum, & in Numeros his signentur, an Homiliæ, non satis apparet. De enarrationibus Deuteronomii autem apud Eusebium silentium. Recentiores illas esse reperioposterioribus Tomis in Johannem: sic enim scribit Origenes Tomo 32. in Johann. super Deuteronomii cap. 2. vers. 30. *ἀλλὰ τὰ θεοῦ ψῆφόν τε, ἀνέπτυξεν ἐν τοῖς εἰς τὸ πνεῦμα προφητικῶν ἐκλάσειν αὐτῶν.* Posterioribus autem in Johannem Tomis suum mox tempus præfiniemus. At vetustiores fuerunt enarrationes illæ Deuteronomii Homiliis in Lucam: de eis quippe sic Origenes Homil. 8. in Luc. *Memini quondam Deuteronomium differenter, dixisse, &c.* quæ F

Observatum est Eusebio Commentarios in viginti quinque priores Psalmos Alexandriae degentem Adamantium edidisse. Ipse vero Origenes Tomo 1. Commentar. in Epist. ad Rom. futurum pollicetur, ut Psalmum 57. aliquando enarret: & libro tamen quarto in eandem Epistolam, Psalmos sese interpretatum fuisse declarat: sed hic fortasse Tomos intelligit; illic Homilias vel Scholia. At Homilia 15. in Josue explicasse se significat Psalmum centesimum; & Homilia 13. in Levitic. meminit expositionis suae in Psalmum nō. Hieronymus in Proemio Commentariorum suorum in Abdiam scribit expositionem Origenis in Canticum, factum esse juvenilis aetatis. Hieronymum secutus Baronius factum id putat anno Christi 208. quo tempore vigesimum tertium aetatis annum agebat Adamantium

Bar. Ann.
208. c. 3.

- A mantius. Pugnat illud cum rationibus Eusebii, qui tum cum Scripturam illustrare exorsus erat, quum Antiochia Alexandriam reversus est, unum jam & triginta annos circiter natus. Idem alio loco decem illos Commentariorum in Canticum libros Cæsareæ absoluisse Origenem refert, quos in altero Atheniensi secessu inchoaverat. Ad secundum autem jam & quinquagesimum ætatis annum pervenerat, cum Athenas iterum repetiit. Expositio-
 nes præterea suas in Exodum, in Leviticum, & in Numeros hoc Opere laudat Origenes, quas nonnisi jam natu grandem emisisse credibile est: laudat & orationuculas in librum Judicum à se editas, quas non alias esse puto, quam quæ extant. Num ergo levia quædam & rudia jam tum adolescens effuderat Adamantius; provectior autem ætate nova illa Commentaria Tomis decem distincta edidit? Plane ita est: nam capite septimo Philoca-
 B hæ fragmentum adducitur, cui verba hæc præfixa sunt: *ἐν τῷ εἰς τὸ ἄσμα μικρὸν τόμου, ἐν ᾧ τῇ νήντι ὑπερῶν*. *E parvo Tomo in Canticum, quem juvenis scripsit.* Parvum hunc igitur Tomum, quem in juvenili ætate emiserat, designat Hieronymus in Proœmio Commentariorum in Abdiam; decem autem volumina natu grandior elimavit. Id si sit, jam intelligitur Euse-
 bium priora illa rudimenta nullo habuisse numero, earumque duntaxat scriptiõnum duxisse rationem, quas ingenio & annis maturior Origenes accuravit. In Homiliis ipsius unde-
 cima in Ezechielem hæc legas: *Eo tempore quo Hieremiam exposuimus, ea quæ nobis gratia Dei orantibus vobis largita est, sive certe ut cunque sensimus, exponere conati sumus.* Antegitur Je-
 remiam interpretatus est, quam Homiliis illas in Ezechielem habuisset. Necdum etiam Numerorum explicationem fuerat aggressus, cum Jeremiam Homiliis illustraret, ut ex
 C duodecima manifestum est. In prima vero non multo ante se enarrasse ostendit sententiam hanc Sospitatoris: *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua*; quæ cum habeatur Matth. 13. 57. proluxaque illius extet interpretatio in Commentariis in Matthæum, ad ea procul dubio Origenes refexit: ex quo efficitur his Commentariis posteriores esse Homi-
 lias in Jeremiam; nec multo tamen posteriores, cum post annum ætatis sexagesimum Com-
 mentaria illa concinnaverit; Homiliæ autem illæ ex earum genere sint, quas ex tempore recitatas à notariis hoc primum tempore describi passus est. De lucubrationibus in Ezechie-
 lem ita scribit Sixtus Senensis: *Cum Athenis degeret, jam sexagenario major elaboravit, Euse-
 bio teste, in Ezechielem Tomos viginti quinque, cum prius in eundem Prophetam Homiliis plurimas dedisset.* Bis peccat Sixtus, nam annum quinquagesimum secundum nondum excefferat,
 D cum alterum Atheniense iter suscepit, ut demonstravimus: quo itinere cæptos in Ezechie-
 lem Tomos absolvit: Homilias autem sexagenario major habuit, utpote quæ ex illarum classe sint, quæ cum pronuntiarentur ex ambone, à notariis in literas referebantur. Scri-
 psisse quoque illum nonnihil in Daniele, priusquam exponendum Matthæum susciperet, ostendit illud & Tractat. 29. in Matth. *Quæ autem sequuntur in textu Danielis, sicut potuimus, exposuimus.* Agit nempe de Danielis capite 9. vers. 27. Diximus, Eusebium tradidisse, jam
 E sexagenario majorem Origenem circa idem tempus Celsum refellisse, & duodecim Pro-
 phetas exposuisse. Certe Origenes libr. 7. contr. Cels. affectos jam fuisse Commentarios suos in Duodecim videtur significare, & ad eos perficiendos divinam opem implorare: ait enim. *πῶς καὶ μὲν ἐστὶ τὸ δυνατὸν ἡμῖν πεποιήκαμεν, τὰ, ὡς φησι κέλσος, παροῦσα, καὶ πάντα ἀδύνα-
 τὰ λέγειν διαπραγμαῖς, ἐν τοῖς παραματευθεῖσιν ἡμῖν εἰς τὸν ἥσαν, καὶ εἰς τὸν ἱερικὴν, καὶ εἰς τινὰς τῶν
 δώδεκα. Δὲν δὲ διδόντες τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀπὸ προκοπῆς, καὶ ὅς ἐδέλεται χεῖρας προστεθείσας τοῖς ἡδὴ ὑπα-
 ραυθεῖσιν εἰς ταῦτα, ἢ ταῖς λέγουσιν, ἢ ὅσα ἂν φθίσωμεν σαφηνίσαι.*

Euseb. libr.
6. cap. 23.
Euseb. l. 6.
Hist. c. 32.

Sixt. lib. 4.
Bibl.

Euseb. libr.
6. cap. 36.

Euseb. l. 6.
Hist. c. 28.

quod

De Commentariis Origenis in Evangelium secundum Lucam silet Eusebius. Ipse ta-
 men Origenes Tom. 16. in Matth. p. 424. eorum meminit, quæ antea fuerat in Lucam com-
 mentatus: utrum Commentariorum, an Homiliarum, incertum est. At Tomo 13. pag. 333.
 Homiliis ipsas nominatim laudavit. Antiquiores eadem fuerunt posterioribus Tomis in
 Johannem, utpote quæ Tomo 32. pag. 374. appellentur. Fuisse vero ab Origene
 conscriptas, antequam virilem attigisset ætatem, indicare videtur Hieronymus, cum ait
 in Prologo interpretationis suæ: *Fateor itaque, antequam ille objiciat, in his Origenem tracta-
 tibus, quasi iterum talis ludere: alia sunt virilia ejus, & senectutis seria.* Posteriores ipsos in Jo-
 hannem Tomos secundo itinere Atheniensi absolutos existimo. Nam post Maximini per-
 secutionem expliciti sunt, quippe cujus Tomo 22. meminerit, quemadmodum refert Euse-
 bius: nondum autem Matthæum explanare fuerat exorsus, sicuti apparet ex ejus Tomo 16.
 in Matth. & decimo in Johannem Tomo, p. 179. Ne Commentariorum quidem in Epi-
 stolam ad Romanos meminit Eusebius; ex Origenis tamen Tomo 17. in Matth. pag. 494.
 & libr. 5. & 8. contr. Cels. intelligimus jam tum ea composuisse Origenem, cum ad expla-
 nandum Matthæum, & confutandum Celsum se contulit. Discere vero licet ex Homi-
 lia 17. in Lucam, jam ante ipsum esse interpretatum Epistolam priorem ad Corinthios,
 quam in hunc Evangelistam ad populum dissereret: *Memini, inquit, cum impretarer illud*

quod ad Corinthios scribitur: Ecclesia Dei quæ est Corinthi, cum omnibus qui invocant eum, dixisse A
me diversitatem Ecclesie, & eorum qui invocant nomen Domini. Commentarios in priorem
ad Thessalonicenses Epistolam in Opere contra Celsum, libro secundo laudato reperias.
Denique expositionem aliquam in Apocalypsin meditabatur, cum Matthæum explicaret;
de Dracone quippe illo septem capitibus, & decem cornibus instructo agens, ita scribit
Tractat, 30. Exponetur autem tempore suo in Revelatione Iohannis: & mox: Has autem princi-
pales expositiones atque probationes oportet fieri, cum ipse liber (Apocalypicos) propositus fuerit
nobis ad exponendum.

IV. Cæterum magna in distinguendis Origenis Homiliis adhibenda dijudicatio est;
alias enim meditatè conscriptas edidit, alias ex tempore recitavit. Longe levior, me iudice,
harum auctoritas; gravior illarum existimatio. Quidquid extemporalium Homiliarum B
superest, post sexagesimum ætatis suæ annum pronuntiavit Origenes; æduarii ex ambone
recitatas exceperunt: quod hæcenus fieri prohibuerat. Alias variis temporibus accuravit.
Quod si hæc perspexisset Erasmus, minime profecto id ipsi de Homiliis Origenis generatim
agenti excidisset: Eas conciones non ipse scripsit, sed à notariis excipi passus est; quod tamen ne-
gant, illum esse passum ante annum, ut ante dictum est, sexagesimum. Quasi nullas cogitate con-
scripserit Homiliis Origenes, sed omnes ex tempore profuderit. Homiliæ in Lucam, teste
Hieronymo in Prologo suæ interpretationis, factus est juvenilis ætatis, & in otio quidem ac
secreto conceptus, ut in publicum deinde ederetur. Continuatam ergo illuc Lucæ expo-
sitionem animadvertas, præterquam in sex postremis Homiliis, quæ ex ampliori numero
videntur excerptæ. Prioribus illis triginta tribus similes sunt Homiliæ in Psalmos 36, 37, C
& 38. & duæ in Canticum, & novem in Iudices. Extemporales autem Homiliæ, quoniam
juxta Episcopi præscriptum, & designatum ab eo argumentum ac Scripturæ locum pronun-
tiabantur, idcirco certum hunc ordinem neutiquam tenent; sed in eandem sæpe perico-
pam geminata reperiantur, prætermisssis totis capitibus, diligenti cæteroquin observatione,
& explicatione dignis. Hujus generis videntur esse superstites in quatuor priores Penta-
teuchi libros Homiliæ, & quæ in librum Josue extant, quas, ut ait Rufinus Interpres in
Prologo, ex tempore in Ecclesia peroravit Adamantius senex. Hujus quoque generis esse vide-
tur unica illa in 1. Reg. cap. 1. & 2. & alia de Engastrimytho, quam primus edidit Leo Alla-
tius, & quæ supersunt in Isaiam, in Jeremiam, & in Ezechielem. Hæc autem subinde à Studio-
sis juxta Scripturæ ordinem collectæ & dispositæ sunt. Atque hæc nos magna verifimilitudi- D
ne ducti conjectamus, non præfracte asserimus.

APPENDIX,

LIBRI ORIGENI FALSO, VEL DUBITANTER ADSRIPTI.

I. Unde factum sit, ut Origenis nomen pleraque sibi scriptiones falso ascriberent, ape-
ritur. II. De tribus libris in Job, deque vetusto ipsorum Interprete. III. De posteriore E
in Job Commentario. IV. De Commentario in Marcum, V. Homiliis in diversos.
VI. Homilia quæ in Codice Vaticano inscribitur, sic à codice & notariis: VII. Scholiis
in Orationem Dominicam, & Cantica B. Virginis, Zachariæ, & Symeonis. VIII. De
lamento Origenis, IX. Dialogo de orthodoxa fide, X. alio quodam vetusto Dialogo, XI.
libellis de hæresibus, XII. De singularitate Clericorum, XIII. De Astrolabio, & de
breviario, & Sermonem de Catechesi.

I. D Emonstravimus libri secundi quarto capite magnum aliquando in Ecclesia
& illustre fuisse Origenis nomen; eoque etiam ex adversariorum contentio. F
nibus & convitiis, quod fere alias uluvenire solet, illustrius evasisse. Hinc
factum est, ut ab incertis & ignotis auctoribus profectæ lucubrationes nonnullæ, sic
tanquam projectiti infantes, clarum Origenis nomen sibi libenter ascriberint; nonnun-
quam etiam operibus suis metuentes Scriptores subdoli, ementitum hunc prætexentes
titulum, Adamantii famam veluti furto subriperunt; Bibliopolæ etiam mercibus suis
venditandis emtorem hiantem fucata hac inscriptione induxerint. Has quidem ob cau-
sas aliquando contigisse reor, ut in Origenis familiam spurii transferint libri; at frequentius
etiam idem evenisse puto vel ex librariorum oscitantia, nomina nominibus commutan-
tium; vel ex Criticorum audacia, quidvis sibi licere in literis putantium. Huc accessit
quod